

Studiedag Multilingual learners: literacy, identity and learning, with Jim Cummins

Aantekeningen van de werkgroepen en reacties van Jim Cummins

Utrecht, 24 april 2018

AANTEKENINGEN WERKGROEP KLAS

Leiding: Gerrit Jan Kootstra, Radboud Universiteit Nijmegen

Aanwezig: zie deelnemerslijst

Verslag: Simone Hasselerharm, stagiaire SLO, master-student Universiteit Utrecht

In de werkgroep is er in groepjes gepraat over de volgende vragen die betrekking hebben op de presentatie van Jim Cummins en de mogelijkheden in Nederland: Welke inspiratie en kansen zijn er? Welke belemmeringen kom je tegen? Welke vragen en dilemma's roept het op? Vervolgens zijn er enkele zaken plenair uitgelicht.

Inspiratie en kansen

Een van de punten is dat er op school meer ruimte moet komen voor het gebruiken en ontwikkelen de thuistaal van de leerlingen. Leerkrachten (maar ook ouders) moeten zich bewust worden van het belang van het gebruik en de ontwikkeling van de thuistaal. Zorg er op school voor dat alle talen die de kinderen spreken aanwezig zijn en even belangrijk worden gevonden. Dit kan bijvoorbeeld door groeten in alle talen op te schrijven en in het klaslokaal op te hangen. Het is belangrijk voor kinderen om ook de thuistaal goed te leren en daarom moeten ouders weten dat het juist belangrijk is om thuis met hun kinderen in hun eigen taal te praten en dat ze zich niet verplicht moeten voelen om thuis Nederlands met de kinderen te spreken.

Een ander punt is dat productieve taalvaardigheden van kinderen meer moeten worden gestimuleerd en dat hierbij ook de moedertaal wel eens gebruikt kan worden. Een voorbeeld hiervan is een *identity text* of een andere opdracht in de taal waarin zij dit het beste kunnen.

Belemmeringen

Meerdere deelnemers stellen kennisgebrek of handelingsverlegenheid van de leerkracht aan de orde. Leraren willen de kinderen soms wel helpen door meertaligheid toe te laten in de klas, maar het mag bijvoorbeeld niet van de schoolleiding, het team moet dezelfde regels hanteren, of ze willen niet af te wijken van de (soms impliciete) norm. De bereidheid is er vaak wel bij docenten, maar de toepassing ervan in de klas lijkt moeizamer te gaan.

Vragen/dilemma's

Hier zijn er vooral vragen gekomen die te maken hebben met vluchtelingen/nieuwkomers die de Nederlandse taal nog helemaal niet machtig zijn. Wanneer kun je leerlingen betrekken bij de inhoudelijke stof? Kan dat vanaf het begin als de leerlingen net in Nederland zijn en de communicatie nog erg moeizaam is? Hoe ga je om met het verschil tussen jonge en oudere kinderen? Jonge kinderen kunnen speelsgewijs vrij snel de taal leren, maar oudere kinderen wil je cognitief op het goede niveau aanspreken. Hoe doe je dat? En wat te doen met vluchtelingen die in hun moedertaal weinig of geen onderwijs hebben genoten? Houd er ook rekening mee dat kinderen en/of ouders de thuistaal niet meer willen spreken.

Reactie Cummins

Gerrit Jan Kootstra vat voor Cummins samen wat er op klasniveau in Nederland zou moeten gebeuren:

1. de monolinguale oriëntatie veranderen in 'actieve tweetaligheid'
2. wat betreft lezen en geletterdheid moet er een sterke focus komen op de productie van teksten, door lezen en schrijven met elkaar te verbinden
3. betrek leerlingen bij 'wat hun hart doet breken', zowel door *identity texts* als met literaire teksten.

In Nederland is het vrij algemeen dat de talen van ouders worden gestigmatiseerd, en bovendien hebben leerlingen de behoefte aan te sluiten bij hun vrienden en hun taal te gebruiken, en willen ouders het beste voor hun kinderen en dat zien zij ok als de taal van het nieuwe land leren. Hoe zorgen we ervoor dat de leerlingen niet 'op hun handjes hoeven te zitten' en de scholen aan een proactieve benadering van de talen van de leerlingen? Cummins adviseert om in elk geval expliciet te zijn en je bewust te zijn van de gevolgen van impliciete keuzes. In de huidige tijd met digitale geletterdheid en de mogelijkheden om video's te maken, is er veel meer ruimte voor productie van geletterdheid, en hij citeert Courtney Cazden, die eens opmerkte dat we competentie slechts kunnen laten zien door iets te doen of maken (*competence through performing*).

AANTEKENINGEN WERKGROEP SCHOOL

Studiedag *Multilingual learners: literacy, identity and learning*, with Jim Cummins

Leiding: Jan Maarse, Onderzoeks- en adviesbureau Sardes, Utrecht

Aanwezig: zie deelnemerslijst

Verslag: Joanneke Prenger (SLO)

Wat betekent wat we tot nu gehoord hebben voor het onderwijs po en vo, in het bijzonder voor meertalige leerlingen?

Laten we de positieve effecten van meertaligheid benutten. Ga uit van wat leerlingen wel kunnen! Er is een nieuwe *mindset* nodig bij leraren en schoolleiders voor het omgaan met meertalige leerlingen in het onderwijs. Eindelijk de tijd rijp dat anderstalige leerlingen welkom zijn met alles wat ze inbrengen en dat hun potentieel volledig benut wordt. Laten we stoppen met teksten met vragen, dat is voor geen enkele leerling goed. We moeten ons minder richten op het gebruik van methodes, meer eigen materiaal ontwikkelen dat past bij deze leerlingen. Dit heeft ook gevolgen voor de opleidingen, opleidersscholen. En we moeten daarbij ook de olifant van discriminatie en racisme durven benoemen.

Hoe zouden we in Nederland de inzichten van Jim Cummins kunnen verwerken in schoolbeleid, ouderbeleid, omgeving en schoolteam & percepties?

Schoolbeleid

De basis zou moeten zijn:

1. We gaan uit van wat de leerlingen kunnen en wat ze meebrengen
2. Alle talen zouden op school gesproken moeten mogen worden.

Hoe krijg je dat voor elkaar?

We zullen schoolleiders moeten ondersteunen en kennis van zaken hebben. Bij zowel schoolleiders als leerkrachten is een mindshift nodig, gebouwd op toegang tot actueel onderzoek en het bieden van training; anders krijg je verouderd beleid. Een voorbeeld is oegang tot meertalige boeken in de schoolbibliotheek en aandacht voor meertaligheid in het curriculum. Maar het moet wel schoolbreed worden gedragen.

Percepties

Je moet met je team aan de slag om meertaligheid een plek te geven binnen de school.

Hoe moet je dat doen? Gebruik actueel onderzoek, werk vanuit de laatste inzichten, en maak de olifant bespreekbaar. Mensen zijn daar huiverig voor.

Nadenken over je eigen waarden en normen waarmee je voor de klas staat.

Belemmerende gedachten zijn: Hoe halen we de doelen als we aan meertaligheid toelaten? Hoe leren het Nederlands als ze ook hun eigen taal mogen spreken? Wat gebeurt er in de klas als leerlingen in hun eigen taal in de klas mogen roepen? Doe iets met veiligheid in de klas: en voorkom dat leerlingen zich buitengesloten voelen.

Omgeving

De verschillende stakeholders moeten de krachten bundelen en kennis verspreiden: politiek, consultatiebureaus, leraren, ouders, moskeeën. Kan een landelijk expertisecentrum de kennis bundelen en naar alle mensen sturen die er van op de hoogte moeten zijn? In Zweden is er zo'n centrum voor het opzetten taalbeleid. De ISK kan in de overdracht wellicht iets meer vertellen over 'wat is nou een meertalig kind?' Dit kind is nog bezig met zijn taalontwikkeling in T1 en T2'.

Ouderbeleid

Ouders kun je zien als *language partner*. Die weten van alles over de thuistaal. Betrek ze erbij en maak duidelijk dat ook de moedertaal belangrijk is. Ouders van minderheidstalen hebben vaak zelf ook het idee 'mijn kind moet vooral Nederlands leren'. Inspirerende voorbeelden zijn:

- Schoolbibliotheek met meertalige boeken: langer open voor scholen
- Basisschool Kameleon heeft een inloopuurtje: met je kind mee naar school. Opdracht: bijvoorbeeld schrijf in je eigen taal woorden in harten rondom het thema liefde
- Boekstart, voorleesexpres (nieuw liedje: de Voorleestrom in verschillende talen)

Als belemmeringen worden genoemd de vaak moeizame communicatie van de school met de ouders.

Reactie Jim Cummins

Jan Maarse stelt de vraag hoe met schoolleiders - die een grote rol spelen in de ruimte die leraren ervaren of krijgen - afspraken voor het gebruik van meerdere talen op school het beste zijn te bespreken.

Cummins advies was uit te gaan van hoe de kinderen het ervaren, ruimte voor hu taal of het negeren ervan. Probeer een meertalige oriëntatie op de werkelijkheid in school te adopteren. Hoe geven we onderwijs aan het hele kind, betrekken we hem of haar er beter bij en geven we hem of haar een gevoel van erbij horen?

En ten tweede zegt hij, zet kleine stappen, door tekens op de muur en zo nu en dan te vargen: hoe zeg je dit in je eigen taal. Zijn ervaring is Canada is dat als leraren een keer met elkaar gaan praten over de mogelijkheden, er een heel ideeën opkomen, en dat er onder geloofwaardig schoolleiderschap heel veel positieve dingen kunnen gebeuren. Ook de rol van de inspectie stipt hij aan, die kan heel veel invloed uitoefenen.

Hij heeft echter geen handleiding en benadrukt dat het in dialoog op schoolniveau tot stand zal moeten komen. In Canada heeft elke provincie zijn eigen expertisecentrum en zijn eigen structuren. Hij benadrukt dat aandacht voor meertaligheid in het onderwijs geen 'raketwetenschap' is, maar een kwestie van gezond verstand. De talen van de gemeenschap vormen ons gemeenschappelijk kapitaal. Ook in Canada is het geen eis aan schoolleiders dat ze kennis hebben van meertaligheid, maar het is wel hun ethische verantwoordelijkheid er iets goeds mee te doen.

AANTEKENINGEN WERKGROEP OPLEIDING

Studiedag *Multilingual learners: literacy, identity and learning, with Jim Cummins*

Leiding: Liz Savage, Hogeschool van Amsterdam

Aanwezig: zie deelnemerslijst

Verslag: Mariette Hoogeveen (SLO)

Doel van de bijeenkomst: Hoe kunnen de inzichten van Cummins verwerkt worden in opleiding en professionalisering?

Resultaat van de bijeenkomst: een aantal hoofdpunten voor rapportage tijdens de plenaire terugkoppeling en één centrale vraag aan Cummins.

Kennismaking

De deelnemers stellen zich voor en noemen één punt dat zij meegenomen hebben uit het ochtendprogramma. De volgende punten worden genoemd:

Er is een kloof tussen de opleidingspraktijk en de onderwijspraktijk, en er is in de opleiding te weinig aandacht voor meertaligheid. Er is te weinig aandacht de betekenis voor de emotie van leerlingen als hun eerste taal wordt genegeerd. En meertalige leerlingen beschikken vaak ook over CAT in hun eigen taal. Er moet kortom meer aandacht zijn voor meertaligheid bij curriculumontwikkeling op school. Taalleren is te veel gekoppeld aan één vak, het zou ook gekoppeld moeten worden aan burgerschapsvorming, ICT en andere vakken. Het versterken van aandacht voor meertaligheid laat ook in de opleiding te wensen over. bij Nederlands gebeurt er niets met de verschillende thuistalen van leerlingen; de thuistalen blijven nu nog buiten de opleiding.

Dilemma's en strategieën

In duo's worden dilemma's met betrekking tot meertalig onderwijs besproken en worden strategieën besproken die tot verbetering kunnen leiden. De dilemma's en strategieën worden op post-its op het bord geplakt en besproken en geordend. Wat zijn de hoofdzaken?

1. Hoe kun je meertaligheid gebruiken om studenten op het vereiste niveau te krijgen dat ze moeten hebben om een goede leerkracht te zijn? Ze hebben immers een voorbeeldfunctie voor hun leerlingen, dus je verwacht een goed taalniveau. De balans tussen taalvaardigheidsniveau en aandacht voor meertaligheid is lastig.
2. Er is een veel te beperkte diversiteit in de docentenpopulatie van opleidingsteams. Dit maakt het lastiger om taalproblemen van studenten te herkennen.
3. Verkaveling van het vo maakt het lastig om taalbeleid te realiseren. In het po is het makkelijker te realiseren omdat één leerkracht alle vakken geeft. Helaas is de praktijk vaak niet beter: voor ieder vak is er een aparte methode.
3. Er is een gebrek aan kennis over meertaligheid bij docenten.
4. De uitgangspunten uit het betoog van Cummins worden ondersteund, maar de vraag hoe je het in verschillende onderwijscontexten vorm geeft in de praktijk bleef liggen. Hoe gebruik je andere talen in de les? Hoe bevorder je met taal de eigen identiteit?
5. In de kennisbasis wordt meertaligheid in de preambule genoemd maar het is niet als lemma opgenomen. Dit is een tekortkoming van de kennisbasis. Meertaligheid moet expliciet opgenomen worden in opleidingscurricula.
6. De opleidingspraktijk is nog veel te monolinguaal. Masterstudenten uit de Cariben bijvoorbeeld worden getoetst op het gebruik van APA, een heel westerse toetsvariant. Het wordt ook tijd voor dekolonisatie van de toetsing.
7. De opleidingsaccreditatie is ook monolinguaal.
8. Taal is bepalend voor je identiteit. Hoe beïnvloed je de professionele identiteit? Dit is een vraag die we aan studenten niet stellen.
9. Bij de docentenopleiding Engels is er een extra probleem: docenten worden opgeleid in een moderne vreemde taal in een omgeving waar het niet de dominante taal en voertaal is. De balanskwestie (gewenst niveau-aandacht voor meertaligheid) speelt hier op een andere manier.

Strategieën voor meer aandacht voor meertaligheid

1. Het is beter om aan te sluiten bij problemen op de werkvloer m.b.t. meertaligheid om taalbeleid van de grond te krijgen, dan om taalgericht vakonderwijs te bepleiten als visie.

2. Er moet meer aandacht besteed worden aan de positieve kanten van meertaligheid in plaats van het louter als probleem te zien. Het is belangrijk om met studenten te bespreken wat de kansen zijn en waar zij nu juist goed in zijn. Er zou uitgegaan moeten worden van wat studenten en leerlingen kunnen. En de angst voor omgaan met meertaligheid moet bij docenten weggenomen worden. Docenten zouden hun eigen (voor) oordelen over meertaligheid moeten bespreken.
3. Ouders moeten betrokken worden bij het stimuleren van de ontwikkeling van de thuistaal.
4. Er zouden talenportretten gemaakt moeten worden van studenten vanaf groep 6.
5. Taaldocenten moeten meedenken met docenten van andere vakken over taalproblemen die vaak onder slechte prestaties bij andere vakken liggen.

Reactie Cummins

Liz Savage merkt op dat we in de opleidingspraktijk tweetaligheid nog vaak zien als probleem en dat het de vraag is hoe een positieve attitude kunnen creëren, en niet alleen in de talenopleidingen, maar ook in de andere voor de andere vakken, die – zoals Duarte liet zien, vaak in *splendid isolation* opereren. Waar begin je?

Cummins raadt aan te beginnen bij de identiteit van de leraar: waarom zijn zij op aard? Dan komt hun altruïstische instelling naar boven: ze zijn er om leerlingen te helpen, om alle kinderen zo veel mogelijk kennis en ervaring op te laten doen. Daaruit volgen vragen die zij in studiegroepen kunnen onderzoeken, bijvoorbeeld hoe onderwijs ik bijvoorbeeld wiskunde i meertalige groepen? Geef ook eenvoudige praktijkvoorbeelden van omgaan met meertaligheid en praat daar met elkaar over. Dat kan leiden tot goede resultaten. Leraren worden niet gelukkig van boeken, laat ze nadenken over welke mogelijkheden er zijn.

AANTEKENINGEN WERKGROEP BESTUUR EN BELEID

Studiedag *Multilingual learners: literacy, identity and learning*, with Jim Cummins

Leiding: Janneke van Hardeveld, Inspectie van het onderwijs vo

Aanwezig: zie deelnemerslijst

Verslag: Theun Meestringa (SLO)

Enkele spontaan opgekomen woorden na de presentatie van Jim Cummins bij de deelnemers zijn: optimistisch, impuls, inspirerend, doorgaan, inzicht gevend, maar ook schaamte en 'hoe krijgen we de kinderen weer aan het lezen'?

Janneke van Hardeveld (Inspectie van het onderwijs vo) stelt het begrip Identiteitsbevestiging (*identity affirming*) van meertalige leerlingen uit Cummins betoog centraal voor het gesprek. Ze poneert de stelling dat in bestuur en beleid de identiteit van meertalige leerlingen moet worden bevestigd en versterkt. Hoe zou dat eventueel kunnen?

Haar eerste vraag is: wat staat er in het strategisch beleidsplan van het schoolbestuur? Ieder schoolbestuur heeft er een, maar niemand van de aanwezigen kan iets uit zo'n beleidsplan noemen dat over meertalige leerlingen gaat.

De aandacht voor meertalige leerlingen is niet structureel, wordt vanuit LOWAN opgemerkt. Er worden nu al weer AZC's gesloten, waardoor er weer – net nieuw opgebouwde – kennis en ervaring in de regio verdwijnt, terwijl er nog steeds een hoge instroom van nieuwkomers is:

Als de besturen geen weet hebben van het belang van aandacht voor de behoeften van meertalige leerlingen, dan krijgen 'we' niet veel gedaan. De Onderzoekskaders van de Inspectie van het onderwijs hebben wel betrekking op 'voorzieningen voor nieuwkomers' en aandacht voor 'het bestrijden van onderwijsachterstanden'. De groep meertalige leerlingen is echter zeer divers: er vallen ook arbeidsmigrantenkinderen onder uit Oost-Europese landen en daar is geen financiering voor.

Wat kunnen we aan het systeem doen? De onderwijswetten schrijven wel werken aan een interculturele competentie voor, en dat zie je op stromen van scholen voor tweetalig onderwijs (CLIL) wel gerealiseerd. De scholen die zo'n stroom hebben, hebben vaak een meer internationale *mindset*, al is tto, vanwege de hogere ouderbijdrage wel meer op de beter gesitueerden gericht, en niet op achterstandsbestrijding. Een ander voorbeeld van scholen met een internationale *mindset* is te vinden in de regio Helmond en Eindhoven, in het kader van de gedachte dat die streek een *brainport* is.

Voor de ontwikkelteams van curriculum.nu liggen hier kansen, bijvoorbeeld voor die voor burgerschap, maar ook het ontwikkelteam Nederlands kan bijdragen. Een ander voorbeeld is het EU-project Erasmus+ dat is gericht op internationale mobiliteit. Er zijn ook vo-(vmbo en havo.vwo)scholen die daaraan meedoen.

Maar de kennis die vandaag op tafel komt is in Nederland nog niet voldoende gedeeld. L1 moet veel meer een podium krijgen. De vraag is hoe we dat samen kunnen doen en de besturen kunnen prikkelen afspraken te maken. Hoe kunnen we de huidige, algemene ideologie veranderen, waarin gedacht wordt dat alleen Nederlands gebruiken de beste praktijk is?

Reactie Cummins

Janneke van Hardeveld heeft de laatste vraag voorgelegd aan Jim Cummins. Zijn advies was een stap terug te doen en je te concentreren op het bewustzijn van de leerling: hoe werkt taal voor hem/haar? En bespreek de voor- en nadelen van de verschillende benaderingen. Respect en macht zijn daarbij kernbegrippen. Bedenk dat de werkelijkheid van het onderwijs constant verandert en dat er dus altijd kansen zijn. Bedenk steeds hoe te reageren op nieuwe ontwikkelingen. Zorg ook voor een wetenschappelijke kennisbasis, Hoe de boodschap te verspreiden? Daar zijn drie begrippen essentieel: actualiteit, mogelijkheid en positiviteit. Jim moet denken aan hoe het National Welsh Institute de ruimte voor nieuwe gedachten heeft geopend, met warmte en knuffelen. Cruciaal is plezier overbrengen en de beschikking hebben over boeken met informatie.

Deelnemers per werkgroep

KLAS

Catherine van Beuningen, Hogeschool Utrecht, Lectoraat Didactiek van de Moderne Vreemde Talen
Maaïke Dalhuisen, CED-Groep
Jannet van Drie, Interfacultaire Lerarenopleidingen UvA
Daniela Fasoglio, SLO
Dian Fluijt-Lambert, Hogeschool Utrecht
Mili Gabrovsek, Hogeschool van Amsterdam
Dorian de Haan, Universiteit Utrecht, Sociale wetenschappen
Nynke Jansma, SLO
Yeelen de Jong, Nuffic
Femke Kitslaar, Hogeschool van Amsterdam
Suzanne van Norden, Marnix Academie
Monique Oomes, Internationale School Den Haag
Marieken Pronk-van Eunen, Pronk Onderwijs / De Talengroep
Clary Ravesloot, Rijksuniversiteit Groningen
Sara Rezai, Department of Psychology, Education and Child Studies, Erasmus Universiteit Rotterdam
David Stalpers, Hogeschool van Amsterdam
Louise Taylor, HvA
Hieke van Til, Stichting Taalvorming
Saskia Versloot, IJsselgroep
Frederike Westera, UvA

SCHOOL

Marjan Bokhoven, Bureau ICE
Lieke De Jonge-Gosen, HCO
Suzanne Dekker, NHL Stenden / Rijksuniversiteit Groningen
Dolly van Eerde, Freudenthal instituut
Frederike Groothoff, Utrecht University/Taalschool Utrecht
Angelique Hoogstrate, Stichting Nederlands Onderwijs Buitenland
Ellen-Rose Kambel, Rutu Foundation, Amsterdam
Juana Kibbelaar, OTRA Onderwijs - Training en Advies
Laurinde Koster, Risbo B.V.
Annegien Langeloo, Rijksuniversiteit Groningen - GION
Mindy McCracken, International School of The Hague
Marleen Miedema, ISK Het Element Amersfoort
Agnes van Montfoort, Stichting Lezen
Maaïke Pulles, NHL Stenden Hogeschool
Lara Rikers, International School of The Hague (ISH)
Moniek Sanders, Het ABC
Rose Staritsky, Obs Jan Harmenshof
Josée van Teunenbroek, OBS De Springbok
Bert de Vos, Bert de Vos Onderwijsadvies

OPLEIDING

Ankie Bakker, Hogeschool Arnhem
Nijmegen
Carl Brüsewitz, Vereniging
Hogescholen / 10 voor de leraar
Linda Chaudron, Hogeschool van
Amsterdam
Everdiene Geerling, Stichting
Nederlands Onderwijs in het
Buitenland
Ria Geerse, Hogeschool
Utrecht/Seminarium voor
Orthopedagogiek
Anke Herder, NHL-Stenden
Hogeschool
Winnie Hofmeester, Hogeschool
Rotterdam
Judith van der Kruis, Hogeschool van
Amsterdam
Hanna Kuijs, Amsteltaal
(nieuwkomersschool)
Mieke Lafleur, Instituut Archimedes
Hogeschool Utrecht
Joke Morshuis, Hogeschool van
Amsterdam University of applied
science
Daniela Polisenska, Hogeschool van
Amsterdam
Henriette Raudszus, Radboud
Universiteit
Liz Savage, HVA
Ellis Schutten, Curriculum.nu
Monica Sienders, Open
Schoolgemeenschap Bijlmer /
Hogeschool van Amsterdam
Maria Stock, Haagse Hogeschool
Camille Welie, HvA

BESTUUR EN BELEID

Myrna Feuerstake, Nuffic
Karen Heij
Karijn Helsloot, Studio
Taalwetenschap
Deidre Jakobs, LanguageOne
Els Loman, CPS
Jaap Mos, LanguageOne
Marieke Postma, LOWAN
Geja Raaijmakers, Curriculum.nu
Wendoline Timmerman, Ministerie
van OCW
Michelle Willems, Hogeschool van
Amsterdam